

Dobrašinovići iz Vrsinja (Datiranje natpisa na stećku Vukašina Dobrašinovića iz Konjskog kod Trebinja)

Esad Kurtović

Sarajevo

Pored oblika i ukrasa, natpisi predstavljaju najkarakterističniji i najznačajniji faktor naučne i umjetničke vrijednosti stećaka.¹ Kada je poznato vrijeme nastanka natpisa, onda istraživači imaju bolja polazišta za svestranije proučavanje stećaka. Prije svega, datacija natpisa značajno pomaže u praćenju razvoja jezika i pisma. Svaki datirani stećak predstavlja značajnu i stabilnu stepenicu na slabije poznatom putu u razvoju srednjovjekovnog pisma. Na ovom mjestu dajemo prilog dataciji natpisa na stećku Vukašina Dobrašinovića iz Vrsinja u naselju Konjsko u blizini Trebinja. Ranije ponude datiranja ukazuju na odstupanja među vrsnim epigrafičarima i prave dodatne nejasnoće na polju epigrafike. Novim arhivskim pokazateljima historijat Dobrašinovića iz Vrsinja dobija svoje konture. Egzaktno utvrđena životnost Vukašina Dobrašinovića (1421-1428) je relevantna polazna osnova za datiranje natpisa na njegovom nadgrobnom spomeniku pa time i jasnija osnova za daljnje proučavanje jezika i pisma.

U prvoj verziji objavljivanja iz 2006. godine naš pristup problematici datiranja natpisa na stećku Vukašina Dobrašinovića iz Konjskog kod Trebinja nije prošao najbolje pri prijelomu teksta.² Pored toga što je rad na ovom mjestu popravljen, svoju drugu objavu doživljava i zbog drugih značajnijih razloga. Danas je rad djelimično proširen postavkom Srđana Rudića o Dobrašinovićima kroz prizmu promatranja vlastele „Ilirskog grbovnika“, svježom analizom

razmatranja Aleksandra Ratkovića o vremenu postanka natpisa Vukašina Dobrašinovića i novopronađenim arhivskim podacima koji omogućuju još preciznije datiranje ovog natpisa kao i definiranje Dobrašinovića iz Vrsinja.

Nadgrobni spomenik Vukašina Dobrašinovića

Nadgrobni spomenik, stećak Vukašina Dobrašinovića nalazi se u nekropoli stećaka smještenoj kod pravoslavne crkve sv. Spasa u blizini zaseoka Radešići, između Bogojević Sela i Konjskog, na 15 kilometara zračne linije jugoistočno od Trebinja. Među 60 registriranih stećaka (30 ploča i 30 sanduka), a sa 20 ukrašenih primjeraka, to je jedini stećak s natpisom.³ U srednjem vijeku okolina ove nekropole dio je šireg područja poznatijeg kao Vrsinje i kao Zupci.⁴ Ranije se Vrsinje ubrajalo u jedinstvenu Travuniju. U XV stoljeću pred egzistirajućim krupnim bosanskim velmožama te stare travunijske „političke jedinstvenosti“ više nema. Vrsinje je prostor na kome se nalaze posjedi i ljudi vojvode Sandalja Hranića, za razliku od obližnjeg Trebinja gdje su se nalazili posjedi i ljudi vojvode Radoslava Pavlovića.

³ Prema vojnoj karti Radešići su južno od toka Trebišnjice, na razini južno od Donjeg Grnčareva, a istočno od puta koji se iz Trebinja spušta dalje preko Graba i Dubravke (Mrcina) u Konavle, negdje na sredini zračne linije između Konjskog, Bogojević Sela i Orašja, mada bliže Bogojević Selu i Konjskom. Karta Jugoslovenske narodne armije, Vojnogeografski institut, Beograd 1968. /Trebinje, Broj lista 625/4, Sekcija 1:50.000/. Broj stećaka i opis nekropole prema: Bešliagić 1971a, 406.

⁴ Uporedi sa širom literaturom, Tošić 1990, 65-101, 83-85; Тошић 1998, 32-34.

¹ Bešliagić 1971, 419.

² Kurtović 2006, 43-50. Uprkos predatoj elektronskoj verziji teksta, odluka za drugačiji način prezentacije rada u časopisu od one koju je ponudio autor uslovlila je dodatne tehničke radnje sa tekstem i uz njih pogreške prilikom navođenja signatura pojedinih dokumenata.

Sl. 1. Natpis sa stečka Vukašina Dobrašinovića iz Konjskog kod Trebinja (Vego 1964)

Асе лежи
 ВѢКЪШИНЬ
 ДОБРАШИН
 ОВИЊЬ. 8 ТОИ
 ДОВѢ 8М(Р)ИЊЕ
 ХЬ. СВАКОМ
 8 МЕ ЖАО
 БИ МОМѢ

Nadgrobnni spomenik Vukašina Dobrašinovića „u obliku visokog sanduka s ukrasima arkada i lika konja“, na užoj zapadnoj strani ima urezan ćirilski natpis ispod pojasa sastavljenog od pet rozeta sa po šest krakova u krugovima.⁵ Prema ćitanju Marka Vega natpis glasi:⁶

Асе лежи ВѢКЪШИНЬ ДОБРАШИНОВИЊЬ. 8 ТОИ
 ДОВѢ 8М(Р)ИЊЕХЬ. СВАКОМѢ МЕ ЖАО БИ МОМѢ.

Dosadašnje datiranje natpisa nadgrobnog spomenika Vukašina Dobrašinovića

Svojim škrtim sadržajem sami natpisi često ne mogu proizvesti rješenje za datiranje nastanka pa i u slučaju kada su poznati, po imenu i prezimenu jasno proćitani, pokojnici koji su ispod njih bili sahranjivani. U slučajevima kada se prepoznatom pokojniku ne može ući u trag obićno se približno vrijeme za dataciju pokušava odrediti paleografskom analizom, pismom i drugim vanj-

skim karakteristikama. Kako do sada ime Vukašina Dobrašinovića drugi izvori nisu zabilježili, pitanje njegovog vremena /U toj dobu um(r)ijeh/ bilo je nesigurno određivano.

Natpisu na stećku Vukašina Dobrašinovića prilazio je Ćiro Truhelka. Sadržina teksta natpisa i vanjske karakteristike koje je stećak u cjelini nudio nisu mu davali dovoljno mogućnosti, pa je i pokušaj konkretnijeg datiranja izostao. Truhelka navodi da „ime Dobrašinović nije poznato“. Ono što je Truhelka u svome vremenu mogao da pronađe bilo je i prezentirano. Jedina paralela kao poredba nađena je u kasnijem vremenu: „Bila je jedna bosanska plemićka familija Dobrašinovići, koja je po jednome rodoslovlju fra Joze Jakosića iz XVII. vijeka potječe iz Nikšića“.⁷

Preko iznesenog pokušaja od strane Ćire Truhelke ni kasnije se nije ništa konkretnije moglo dodavati u vezi datacije ovog stećka. To je pokazao i Ljubomir Stojanović, koji je ovaj natpis uvrstio u svoju ćuvenu zbirku zapisa i natpisa, ali među nedatirane natpise.⁸

⁵ Vego 1964, 184. Slika natpisa objavljena je i u: Korać 1966, 200 (Slika 19).

⁶ Vego 1964, 185; Vego 1964a, 14-15.

⁷ Truhelka 1895, 266.

⁸ Стојановић 1905, 25.

U svojim razmatranjima Marko Vego je odbacio objavljena čitanja natpisa Ćire Truhelke i Ljubomira Stojanovića. Istakao je i da njegovi prethodnici nisu riješili datiranje ovoga natpisa. Poslije izvršenog čitanja, Vego je predložio svoje viđenje datiranja ovog spomenika i natpisa na njemu. Na osnovu paleografskih osobina Vego konstatira da „izgled slova upućuje na vrijeme druge polovine XV vijeka“.⁹ Od historijskih momenata Vego je pronašao sljedeće: „Porodica kneza Vukašinovića u Zupcima se spominje 1597. godine. Jedan član te porodice, Rade, knez Zubaca, spomenut je te godine“. Na osnovu ovog podatka Vego je zaključio „da je knez Vukašin s natpisa umro u prvoj polovini XVI vijeka“.¹⁰ Tako je u svom trećem svesku natpisa Marko Vego i postavio datiranje ovog natpisa i stečka s tako izvedenom formulacijom: „Konjsko u Zupcima (XV-XVI v.)“.¹¹

Četvrti svezak izuzetno značajnog albuma i zbirke srednjovjekovnih natpisa Marko Vego je objavio 1970. godine. Kako je u međuvremenu izišlo izuzetno djelo Mihaila Dinića o humsko-trebinjskoj vlasteli, načičkano brojnim novim arhivskim pokazateljima, to je Vego iskoristio, i u četvrtom svesku natpisa, kao prilog, dodao nekoliko korekcija svojih ranijih datiranja. Tako je i natpis iz Konjskog kod Trebinja u svjetlu novih Dinićevih pokazatelja dobio korigiranje datiranja od strane Marka Vega. Za ovdje navedeni natpis Vego je sada ponudio sljedeće: „Vukosav Dobrašinović, čovjek iz Vrsinja kod Trebinja se spominje 22. XII 1426. godine (Dr M. Dinić, Humsko-trebinjska vlastela, Beograd 1967, 77, bilj. 53). Vukašin je umro poslije 22. XII 1426. g.“.¹²

Navedeno Vegino korigiranje i precizan datum od kada se može računati smrt Vukašina Dobrašinovića sa stečka u Konjskom uopće nije jasno. Naime, tačan je arhivski pokazatelj Mihaila Dinića koji 22. decembra 1426. godine registrira Vukosava Dobrašinovića¹³, ali uopće nije jasno

zašto bi ovaj pokazatelj značio da je Vukašin Dobrašinović umro poslije toga datuma. Naime, Vukosav Dobrašinović nije isto što i Vukašin Dobrašinović! Istina je da spomen Vukosava Dobrašinovića može poslužiti i za datiranje stečka Vukašina Dobrašinovića, ali nikako ne može značiti da je prema navedenom Vukašin Dobrašinović umro baš poslije 22. decembra 1426. godine. Navedenom previdu nismo mogli naći pojašnjenje. Ne znamo gdje bismo pronašli eventualni lapsus. To naročito dolazi do izražaja ako se doda da je Mihailo Dinić već u narednoj rečenici spominjao da je isti Vukosav Dobrašinović spomenut i 1433. godine.¹⁴ U svakom slučaju, ne treba izgubiti iz vida da ranije navođen „izgled slova (koji) upućuje na vrijeme druge polovine XV vijeka“¹⁵, više nije bio poredbeni materijal za Marka Vega. Ali ako znamo kada je umro Vukašin Dobrašinović, onda svakako „izgled slova“ na njegovom stečku treba da potječe barem u donjoj granici od vremena njegove smrti.

* * *

Prema navedenom, pitanje datiranja natpisa na stečku Vukašina Dobrašinovića vratilo bi se na početak, starim ponudama, prema novom razmatranju u vezi spominjanja Vukosava Dobrašinovića ili novim pokušajima pronalaženja rješenja. Čini se kao da je nešto od toga izabrao Đuro Tošić kada je bio u prilici da se posluži natpisom iz Konjskog u svojim razmatranjima o Trebinju i Travuniji u srednjem vijeku. Tako, prema ranijem radu Marka Vega, Đuro Tošić navodi: „Sudeći po izgledu slova, ovaj nadgrobni spomenik potiče iz druge polovine XV vijeka.“¹⁶ S obzirom na to da se nije poslužio Dinićevim pokazateljima o Vukosavu Dobrašinoviću u svojoj monografiji¹⁷ i da nije komentirao Vegino korigiranje u četvrtom svesku natpisa, moglo bi biti da ovo kontroverzno korigiranje datiranja natpisa koje je izvršio Marko Vego, Đuro Tošić ipak nije uočio.

U detaljnom pristupu vlasteli Ilirskog grbovnika Srđan Rudić je pažnju posvetio i Dobrašino-

⁹ Vego 1964, 185.

¹⁰ Vego 1964, 185.

¹¹ Vego 1964a, 14.

¹² Vego 1970, 170.

¹³ U cjelini prenosimo sa napomenom ono što je navedeno kod Mihaila Dinića. Osnovni tekst: „Исто тако нисмо сигурни ни за Вукосава Добрашиновића и његовог човјека Берија мада се посебно истиче у истој тужби да је један Зубац човек војводе Сандаља“. Prateća napomena: „Lam. de foris 7 fol. 122, 22. XII 1426: supra Vochossauum Dobrassinouich et Beroe hominem dicti Volcossau et

Volchman Bogaučich de Versigne Subaç homines vouiude Sandagl“, Динић 1967, 77 i napomena 53.

¹⁴ Динић 1967, 77.

¹⁵ Vego 1964, 185.

¹⁶ Tošić 1990, 84; Тошић 1998, 33 i napomena 139 na strani 56.

¹⁷ Prema registru jedino je ispraćen ranije navedeni pokazatelj sa natpisa, Тошић 1998, na kraju knjige.

vićima, „maloj vlasteli iz Vrsinja“. Preko rada Mihaila Dinića o humsko-trebinjskoj vlasteli ističe Vukosava Dobrašinovića (1426-1433) i Tomaša Dobrašinovića u spomenima iz 1433. godine.¹⁸ O Vukašinu Dobrašinoviću Rudić nam donosi i informacije koje su ponudili Marko Vego i Đuro Tošić, sa polazištem u spominjanom Vukašinovom nadgrobnom spomeniku. Preko Tošića ističe stav da Vukašinov nadgrobni spomenik potječe iz druge polovine XV stoljeća. Zatim daje Veginu postavku da je Vukašin umro u prvoj polovini XVI stoljeća i informaciju o Radi Vukašinoviću iz 1597. godine pod postavkom da je bio jedan od Vukašinovih sinova. Pored toga, Rudić je preko druge literature dao i informacije o nekim osobama koje su nosile prezime Dobrašinović u Foči, Srebrenici, Prači, Nikšiću i Dubrovniku.¹⁹

Na jednoj strani, zanimljivo je da ni Rudić, kao ni Tošić, nije uočio navedenu korekciju koju je Marko Vego dao za dataciju Vukašinovog nadgrobnog spomenika u četvrtom svesku srednjovjekovnih natpisa. Na drugoj strani, s obzirom na to da se nalazio pred istim informacijama kao i Marko Vego, zanimljivo je da Rudić nije pokušavao kroz prizmu Vukosava i Tomaša Dobrašinovića da datira natpis Vukašina Dobrašinovića kako je to svojevremeno u korekciji izvršio Marko Vego.

* * *

Mada je ukazao na neke propuste oko ranijih datiranja, ni nedavni pristup Aleksandra Ratkovića nadgrobnom spomeniku Vukašina Dobrašinovića nije najsrećnije postavljen. Aleksandar Ratković nije pokazao da je znao za ovdje prezentiranu Veginu korigiranu verziju datiranja ovog spomenika. Znao je „da su Dobrašinovići Sandaljevi ljudi od 1426. godine“, ali za tu konstataciju nije naveo izvor svojih informacija.²⁰ Vjerovatno se radi o spomenutom radu Mihaila Dinića o humsko-trebinjskoj vlasteli, ali dok je Dinić govorio samo o Vukosavu Dobrašinoviću, nije jasno odakle je Ratković navodio da se radi o „Dobrašinovićima“. U svakom slučaju, prema klesanju pojedinih slova (B, V, M i Ć) Ratković je izveo stav „da se izrada natpisa može pripisati pr-

voj polovini XV vijeka“.²¹ To je nešto novo u dosad izlaganom slijedu. U svjetlu našeg konačnog razmatranja to će se pokazati dobrom orijentacijom. Sve to još jednom ukazuje na činjenicu da bi rad na vanjskim karakteristikama natpisa i dalje trebalo proširivati stvaranjem potpunijeg kataloga lapidarnih slova sa jasnije utvrđenim datiranim natpisima.

Pregled dosadašnjih pristupa nadgrobnom natpisu na stečku Vukašina Dobrašinovića mogao bi dovesti pred zaključni stav. Dakle, osim natpisa na stečku, u literaturi je primjetno da dosad poznata pisana vrela ne spominju osobu sa natpisa na stečku – Vukašina Dobrašinovića.

Podaci o Dobrašinovićima iz Vrsinja

U svjetlu nekoliko novih arhivskih pokazatelja o Dobrašinovićima sa područja Vrsinja nalazi se materijal koji bi mogao pomoći budućim istraživačima u pokušajima preciznijeg određivanja datacije natpisa i stečka Vukašina Dobrašinovića, a i uopće u budućim traganjima o Dobrašinovićima na području Vrsinja.

Već u startu kojim otvaramo razmatranje o Dobrašinovićima iz Vrsinja potrebno je istaći da prikupljene informacije o njima imaju fragmentaran karakter. Nisu provedena detaljnija istraživanja koja bi dala sigurne odgovore na brojna pitanja koja interesiraju istraživače kod razmatranja pojedinaca ili više ljudi sa određenog prostora. Otuda sve ponuđeno može da bude i poticajem za dalji rad u više pravaca.

Zasad sve poznato o Dobrašinovićima iz Vrsinja stoji u vezi sa okoštalom slikom o Vrsinjanim kao čestim učesnicima u pljačkanju. To je odraz opravdane općenitosti stvorene na osnovu očuvane fragmentarne građe. Ona ne mora odražavati ni cjelinu ni pojedine porodice i rodove. Ipak, ostaje činjenica da su Vrsinjani ušli i u „konavosku kupoprodajnu povelju“ koju su Dubrovčani dali velikom vojvodi rusaga bosanskoga Sandalju Hraniću, kao izraz općeustaljenog savremenog znanja o problematičnosti Vrsinjana na granici Dubrovačke republike.²² Na

²¹ Ratković 2005.

²² Dubrovčani navode: „и да не имамо ниђевога човека господина воједе Сандалја и неговe братје и натрашка како ќе речено примити на Конавли што ќе Врсинанин и Драчевичанин“ (29. 06. 1419. g.), Стојановић 1929, 300.

¹⁸ Рудић 2006, 107.

¹⁹ Рудић 2006, 107-108.

²⁰ Ratković 2005.

kraju, iako se pominje relativno veći broj Dobrašinovića u odnosu na dosad poznate i može se pretpostavljati da se radi o srodnicima, treba priznati da je zasad teško sastavljati suvisliju srodstvenu lozu među njima. Za očekivati je da bi u budućim istraživanjima interes za Dobrašinoviće mogao proizvesti nova zrnca spoznaje.

Dobrašinović Vukac (1421-1427)

Prema poznatom, Dobrašinovići nisu ostavili pozitivnog traga kod svojih susjeda, naročito Dubrovčana. Najviše informacija pronađeno je za Vukca Dobrašinovića. Marta 1421. godine Ostoja Radosalić podnosi tužbu protiv Vukca Dobrašinića (vjerovatno Dobrašinović), Petka Dapkovića, Bogiše Pribakovića i Novaka Perovića iz Zubaca. Oni su u Konavlima u dijelu posjeda koji je pripadao vojvodi Radoslavu Pavloviću ote-
li Ostoji osam groša, pet komada tkanine i pretukli ga da nije mogao nastaviti svoj put prema Koturu.²³ Oko godinu dana poslije Ostoja je izgleda naplatio nanesenu štetu prema ovoj tužbi.²⁴

Neke od optuženih iz ovog slučaja nalazimo i kasnije. Aprila 1421. godine Pribeta Radešić iz Konavala optužio je za pljačku izvršenu u Konavlima kod crkve svetog Petra braću Vukca i Vukašina Dobrašinovića te Vlatka Pribiševića.²⁵ O Vukašinu Dobrašinoviću, koji je napokon izišao

²³ „Ostoa Radosaglich coram nobili et sapienti viro domino Rectore ser Marino P. de Crieua conqueritur supra Volčač Dobrassinich et Petchum Dapchouich et Boghisam Pribac-houich et Nouachum Petrouich de Subaç partim et partim de Canali. Eo quia die martis proxime preterita predicti in Canali in parte Radossau predicti sibi violenter abstulerunt octo grossos et quinque panos et ipsum verberauerunt acriter adeo quod non potuit sequi viagium suum ad Catharum pro quo viago debebat habere yperperum unum“ (18. 03. 1421. g.), Državni arhiv u Dubrovniku (dalje: DAD), Lamenta de foris, IV, 295.

²⁴ „Die XX februarii 1422 predictus Ostoa dixit et confessus fuit se esse contentum a dictis accusatis de lamento predicto. Et quod pro predicto ad ipsum spectat volebat quod dictum lamentum cassetur“ DAD, Lamenta de foris, IV, 295.

²⁵ „Pribetha Radessich de Chanali coram domino Rectore ser Aluisio Marini de Gozis conqueritur supra Vochazium et Vochassinum fratres Dobrassinouich et supra Vlachum Pribisseuich. Eo quia his diebus proxime elapsis predicti tres in Chanali apud ecclesiam sancti Petri aggressi eundem Pribetham accusatorem ipsum acriter percusserunt. Et per violentiam sibi abstulerunt res infrascriptas, videlicet, clamidem unam de rassa, diploidem unam siue barchanizam de fustagno, cultelessiam unam, zingulum unum, pilleos tres de lana, copellos quatuor ordeï, in moneta grossis duodecim, par unum bisaziarum, fazolethum unum, panes

na svjetlo historije sa aktivnim vremenskim pokazateljem (1421), ovo je prva poznata informacija.

Septembra 1423. godine Pribisav Pripčić i Ratko Brajanović podigli su tužbu protiv Dobre Mersijevića iz Bačevdola u Konavlima, inače čovjek dubrovačkog vlastelina Gavze Pucića (Poča), a zbog toga što je izgubio njihova dva konja koja se bila kod njega na čuvanju i uzgoju. Naredne godine je dopisano da je jedan konj bio kod prebitera Bogčina i njegovih sinova u Trebinju. Kao svjedoci spomenuti su Dobrašin Bogojević i Vukac Dobrašinović iz Vrsinja.²⁶ Novembra 1423. godine Vukac Dobrašinović je spomenut među jencima za braću Đuriniće iz Konavala.²⁷ Vukac Dobrašinović je na samom kraju 1426. godine, zajedno sa nekolicinom zemljaka (Radič Dobrovojević, Nenad i Večerin Mazić), optuživan da je izvršio pljačku žita u konavoskim Planinama.²⁸

pro uno grosso, par unum oppancharum“ (18. 04. 1421. g.), DAD, Lamenta de foris, IV, 302.

²⁶ „Pribissau Pripcich et Ratchus Braianouich coram nobili et sapienti viro domino Raphaele de Gozis honor Rector Ragusii conqueritur supra Dobre Mersieuich de Canali de Bačaju Dol hominem ser Gauze de Poza. Eo quia dicti accusatores dedissent ad gubernandum et custodiendum dicto accusato equos duos pro yperpero uno sibo dando quolibet mense et dum voluisset dictos equos reacciperis dictus accusatus dixit eis quod dicti equis sunt sibi furati. Testes: Ser Gauze de Poza qualiter dicti accusatores dederunt equos ad pasculandum accusato predicto et Milich [prazan prostor], famulum olim ser Junii de Sorgo“ (07. 09. 1423. g.), DAD, Lamenta de foris, V, 197. Ispod: „Die IIIIo februarii 1424 Pribissauus Pripcich suprascriptus coram domino Rectore ser Marino de Gradi comparuit intimans et denunciens quod repperit unum ex suprascriptis equis furatus ut supra esse penes et in manibus Bogcini presbiteri et filiorum suorum in Tribigna. Testes: Dobrasin Bogoeuich de Versigna, Vuochač Dobrassinouich de Versigna“, Isto.

²⁷ „Captum fuit vigore libertatis in hac parte habite a consilio rogatorum de qua patet in libro dicti consili die XXVIII mensis octobris proxime preteritis de recipiendo ad gratiam nostri comunis Deschum Jurinich et Dobrassinum et Desinum fratres suos qui omnes erant ex rebellibus Canalis ... nomina pleziorum sunt ista, videlicet, Bogun Priecouich de Draceuiča, Vučač Dobrassinouich de Versigne Subaç, Radač Ceruaceuich de Canali homo voiuode Radossau, Voxa Sladanouich de Vitagnina homo domini Radossau, Radič Bogoeuich Vulcich de Versigna, Ratchus Radoseuich de Draceuiča“ (28. 11. 1423. g.), DAD, Consilium Minus, III, 103.

²⁸ „Radota Michaceuich et Radič Branisaglich} de Vitagnina de Canali emptores Planinarum communis in Canali pro quibus soluisse dixerunt massariis comunis yperperos XXV, coram nobili et sapiente viro domino Rectore ser Georgio de Goze conqueritur supra Radič Dobroueouich et Vochač Dobrassinich et Nenatam Masich et Večerin Masich Subzi de Versigna. Eo quia predicti accusati de dictus Planinas eis violenter abstulerunt centum coppellos de frumento et

O Vukcu Dobrašinoviću i njegovim pljačkaškim potezima raspravljalo se u Vijeću umoljenih februara 1427. godine.²⁹

Dobrašinović Vukosav (1426-1445)

Kao što je i bilo poznato preko Mihaila Dinića, u jednoj tužbi iz kraja 1426. godine spomenuti su Vukosav Dobrašinović, njegov čovjek Boroje i Vukman Bogavčić iz Vrsinja, kao ljudi Sandalja Hranića.³⁰ Oni su u konavoskim planinama izvršili pljačku nad Ostojom Milosalićem, čovjekom vojvode Radoslava Pavlovića. Ukrali su mu svinju i tri praseta koji su bili kod njega na čuvanju i uzgoju, a predstavljali su vlasništvo jedne Dubrovčanke u čije ime tužbu podnosi opatica Petruša.³¹

Vukosav Dobrašinović je spomenut u još jednoj tužbi sa svojim čovjekom Petkom Dapkovićem te Radonjom Radovčićem (Radvičić) i Radičem Dapkovićem decembra 1433. godine. Oni su oduzeli Dubrovčaninu Radovinu Senkuli pet koza i četiri perpera.³² Jula 1445. godine Simko Papalić podigao je tužbu protiv većeg broja Vrsinjana, među kojima i Vukosava Dobrašinovića (Šišman Stjepanović, Uglješa Novaković, Rado-

ordeo et segala“ (30. 12. 1426. g.), DAD, Lamenta de foris, VII, 123.

²⁹ „Prima pars est de dando libertatem domino Rectori et minori consilio prouedendi super damnis qui fuit in Canali per Zubzi et pro robatione facta per Vočač Dobrassinouich ut scribsit comes Canalis“ (08. 02. 1427. g.), DAD, Consilium Rogatorum, IV, 11v.

³⁰ Динић 1967, 77.

³¹ „Soror Petrusa abatissa monasterii sancti Andree de Ragusio coram nobili et sapiente viro domino Rectore ser Georgio de Goze per vocem eius famule et seruicialis conqueritur supra Volchossauum Dobrassinouich et Boroie hominem dicti Volchossau et Volchman Bogaučich de Versigne Subač homines voiuode Sandagl. Eo quia his diebus propelapsis in montibus Canalis predicti accusati violenter abstulerunt de domo Ostoie Milosaglich hominem Radossau Paulouich unam porcā cum tribus porcis quos recommiserat dicto Ostoie saluandos et pascendos. Testes: Bogauač Bogoeuich et Braichus Bogoeuich, Radissa Ghioncich, Radossauus Cepregnich} de Strapča“ (23. 12. 1426. g.), DAD, Lamenta de foris, VII, 122.

³² „Radouinus Senchula de Ragusio ... conqueriter supra Vochossauum Dobrassinouich et supra Petchum Dapchouich hominem dicti Vochossau et supra Radogham Raduicich et supra Radiz Dapchouich omnes de Versigna. Eo quia dicti acusati pro vini acceperunt sibi Radouino castronos quinque. Et de pluri dedit perperos quatro illi qui iudicamur suprascripti malefactoris“ (18. 12. 1433. g.), DAD, Lamenta de foris, X, 121; Динић 1967, 77.

sav Razić i Petoje Radeljić), zbog pljačke stoke i drugih stvari.³³

Primjetno je da se u društvu sa Dobrašinovićima pojavljuju Dapkovići iz Vrsinja. Petko Dapković je, vidjeli smo, spominjan zajedno sa Vukcem Dobrašinovićem 1421,³⁴ a 1433. godine je kazano da je on čovjek Vukosava Dobrašinovića. On se pojavljuje u izvorima i 1447. godine, ali se tada uz njega među pljačkašima ne spominju Dobrašinovići.³⁵

Dobrašinović Tomaš (1439)

U doba vojvode Stjepana Vukčića, novembra 1439. godine, spomenut je Tomaš Dobrašinović. Naime, novembra 1439. godine Stanko Dobrunović podigao je tužbu protiv Tomaša Dobrašinovića i njegovih „vilana“ iz Vrsinja, te Branka Dobrovojevića, Alekse Dabižinovića, Bogdana Mazića i njegovog brata, Vukića Pokrajčića, Ratka Vukosalića i njihovih „vilana“, a zbog pljačke jednog vola.³⁶ Druge informacije o Tomašu Dobrašinoviću nisu nam poznate.

³³ „Simichus Papalich coram domino Rectore ser Jacobo de Georgio fecit lamentum [supra] Sismanum Stiepanouich, Uglessa Nouacouich, Radossauum Razich, Vocossauum Dobrassinouich et Petoie Radeglich, omnes de Versigna, dicens quod abstulerunt sibi per vim bestias XX, unam vacam, modia quatuor salis, unam cortellessiam precii VIII ducatis, unam centuram precii grossis XVIII. Et hoc fuit in Versigna. Et grossis XVIII in denariis. [Testes:] Dobercus Mercou, Radoe Jagodich“ (27. 07. 1445. g.), DAD, Lamenta de foris, XIX, 146.

³⁴ DAD, Lamenta de foris, IV, 295 (18. 03. 1421. g.).

³⁵ „Milat Nouachouich coram domino Rectore ser Nicola Pau. de Gondola fecit lamentum [supra] Alexam Dabisiuouich et omnes eius socios ultrascriptos, videlicet, Bogetam et Radosauum eius fratres et Dabisii Nouachouich et Radič Vecerinouich et Iffchum Glegieuich, Nouach Vuchosalich, Ostoiam Gliupchouich, Radosauum Nespisdräu, Bogač de Ciceuo et alios, dicens quod ipsi venerunt et fregerunt sibi portam domus et verberauerunt eius neuieſtam. [Testes:] Vuchač et Vuchasinus Dragancich, Ratchus Bagueuich, Niegouan Dobroueouich, Vuchota Radmilouich, Radoe Voislouich“ (06. 07. 1447. g.), DAD, Lamenta de foris, XXI, 109v. Ispod: „Die V nouembris 1447. Milat suprascriptus venit et dixit quod Petchus Dapchouich et Mil Obradouich etiam fuerunt qui acceperunt sibi, prout sciunt isti duos castronos et tres pecudes. [Testes:] Vitichus Grubacich, Bogeta Radienouich, Branut Radienchouich“, Isto.

³⁶ „Stancho Dobrunouigh ... fecit lamentum supra Thomasum Dobrassinouigh et villanos suos de Versigna et supra Brancho Dobroueouigh, Allexa Dabisinouigh, Bogdan Masigh et [prazan prostor] fratrem eius et Vochigh Pocracyigh, Ratcho Vochosaligh cum fratre suo, Dabisiuus Milieugh, Smouam et Brayan Liubchouigh omnes de Versigna et omnes cum suis villanis, dicens quod per fortiam accepe-

Dobrašinović Milić (1455)

Vremenu hercega Stjepana Vukčića Kosače pripada i Milić Dobrašinović iz Vrsinja. Maja 1455. godine Milić Dobrašinović i Stojko Sarkić, posebno naznačeni da su hercegovci ljudi iz Vrsinja, podigli su tužbu zbog pljačke jedne kobile i stvari, a izvršene u Župi dubrovačkoj.³⁷ To je zasad jedina poznata informacija o Miliću Dobrašinoviću. Njen značaj ogleda se i u činjenici da se u njoj jedan Dobrašinović javlja kao tužitelj, a ne kako je u njihovom slučaju skoro uobičajeno, kao tužena strana.

Dobrašinović Vukašin (1421-1428)

Naš najveći interes vezan je ipak za Vukašina Dobrašinovića o kojemu postoje i savremene vijesti. One će nam najbolje odrediti vrijeme nastanka njegovog natpisa. Navedeni pokazatelj iz 1421. godine, u kojem se Vukašin Dobrašinović prvi put spominje, osnova je i za spoznaju da je njegov rođeni brat Vukac Dobrašinović.³⁸

Drugi pokazatelj o Vukašinu Dobrašinoviću je iz 1428. godine. Dobrilo Smečić je juna 1428. godine optužio Vukašina Dobrašinovića zbog pljačke jednog vola u Krajkovićima u Humu.³⁹

* * *

Prema navedenom izvjesno je da su Vukašin (1421-1428) i Vukac Dobrašinović (1421-1427)

runt sibi unum bouem“ (11. 11. 1439. g.), DAD, Lamenta de foris, XIII, 87; Динић 1967, 77.

³⁷ „Stoicus Sarchich et Milich Dobrasinouich homines de chercech de Vresigne coram domino Rectore ser Johanne de Volzo lamentum fecit, dicens quod eis subtracta fuit ista nocte una equa cum certis suis rebus supra eam in Breno“ (11. 05. 1455. g.), DAD, Lamenta de foris, XXVIII, 111.

³⁸ „Pribetha Radessich de Chanali coram domino Rectore ser Aluisio Marini de Gozis conqueritur supra Vochazium et Vochassinum fratres Dobrassinouich et supra Vlatchum Pribisseuich. Eo quia his diebus proxime elapsis predicti tres in Chanali apud ecclesiam sancti Petri aggressi eundem Pribetham accusatorem ipsum acriter percusserunt. Et per violentiam sibi abstulerunt res infrascriptas, videlicet, clamidem unam de rassa, diploidem unam siue barchanizam de fustagno, cultelessiam unam, zingulum unum, pileos tres de lana, copellos quatuor ordei, in moneta grossis duodecim, par unum bisaziarum, fazolethum unum, panes pro uno grosso, par unum oppancharum“ (18. 04. 1421. g.), DAD, Lamenta de foris, IV, 302.

³⁹ „Dobrillo Smechich ... supra Vuchassinum Dobrassinouich. In eo quia deperdtus fuit ipsi bouem unum in Craichouich in Com. Testes: Obrad Craichouich, Bogdan Milatichouich“ (12. 06. 1428. g.), DAD, Lamenta de foris, VIII, 28.

bili braća. Moglo bi se pretpostaviti da su njima bliski srodnici Vukosav (1426-1445), Tomaš (1439) i Milić Dobrašinović (1455).⁴⁰ Najvjerovatnije se radi o braći. Pojavno, svi oni izgledaju kao vlasteličići, tj. pojavljuju se sa svojim ljudima, i očito su imali znatniji utjecaj u svojoj sredini. To bi, kao elemenat ugleda i statusa u njihovoj sredini, potvrđivao i jedini natpis očuvan na stečku u navedenoj nekropoli.

Rodonačelnik Dobrašinovića

Na jednom mjestu, iako sa puno opreza, ipak ima razloga da pretpostavljamo da bi u imenu Dobrašina Sredanovića iz Vrsinja, po liniji patronimika, mogli da tražimo rodonačelnika navedenim Dobrašinovićima. Naime, sredinom februara 1411. godine Radojko Tvrtković iz Krstca (kod Glavske) podigao je tužbu protiv Rogušina Miloševića iz Vrsinja iz sela Dobrovoja Branojevića zbog krađe jednog vola. Krađu je izvršio nad svojim zemljakom Dobrašinom Sredanovićem iz Vrsinja, a u društvu sa Dobrom Radašinovićem, čovjekom kneza Pavla Radinovića.⁴¹ Ostatak će barm za polazište.

Datiranje nadgrobnog natpisa Vukašina Dobrašinovića

Na osnovu dosad poznatih pokazatelja o Dobrašinovićima ima osnova da se i natpis na stečku u Konjskom datira u svome polazištu prema budućim preciznijim određivanjima. Dosad nezaspjeđočen u pisanim vrelima, imenom i prezimenom spomenuti Vukašin Dobrašinović, iz aprila 1421. i juna 1428. godine mogao bi biti ista osoba kao i na natpisu u Konjskom (Bogojević Selu) u Zupcima. Navedeni datumi, naročito onaj iz juna 1428. godine, upravo su donja granica za određivanje natpisa i stečka, termin poslije koja je (*terminus*

⁴⁰ Mihailo Dinić je imao podatke o Vukosavu i Tomašu Dobrašinoviću i na osnovu njih je iznio pretpostavku da su oni braća, Динић 1967, 77.

⁴¹ „Radoichus Tuertchouich de Crestaz ... conqueritur supra Rogusin Milloseuich de Versigna de villa Dobrouoi Branoyeuich, dicens quod ipsum furatur fuit unum bouem quam tenebat Dobrassinus Sredanouich de Versigna. Dobria Radassinouich homo comitis Pauli Radinouich fuit cum eo ad furandum dictum bouem“ (15. 02. 1411. g.), DAD, Lamenta de foris, II, 32v.

post quem est) umro Vukašin Dobrašinović, odnosno, termin poslije koga je nastao spomenuti natpis i stećak.

Promišljanja

Postoje solidni osnovi za pretpostavljanje, no mora se priznati da definiranje gornje granice za datiranje natpisa Vukašina Dobrašinovića nije u sferi pronađenih i ovdje prezentiranih arhivskih dokumenata, najviše zbog potrebe za još jednom paleografskom obradom ovoga natpisa, a kroz prizmu određivanja ovdje ponuđene donje granice putem historijskog konteksta. Stoga se na ovom mjestu nećemo baviti nepotrebnim pretpostavkama koje bi mogle da ometaju rad epigrafičara kroz prizmu ovoga natpisa i u jasnoj analizi donje vremenske granice za postanak natpisa. Radije ćemo ovdje izvući neke pouke i pretpostavke za buduće pokušaje kritičnije valorizacije interpretacija datiranja natpisa.

Činjenica je da ima osnova da se još jednom standardiziraju karakteristike ćirilskih epigrafskih natpisa srednjega vijeka i ponuđenom hronologijom omogućuje jasnija rješenja za pojedine natpise. Tu se očekuje vrsni paleograf i epigrafičar koji bi prednost davao paleografskim karakteristikama utvrđenim u hronološki preciznije datiranim natpisima. Značajno je istaknuti i da su pojašnjenja historijskog konteksta pojedinih natpisa ranije bila meritorna, nekad i presudnija u datiranju nego izvršene paleografske analize. To je međuodnos, prožet je zavisnošću, a podrazumijevao je određene, jasne, standardne forme. Te forme su određivane stabilnim rješenjima dobijenim na precizno utvrđenim natpisima. Tako su jednom pravilno utvrđeni natpisi bili osnova za datiranje koliko-toliko sličnih, ili za poredbu pogodnih historijski nekontekstualiziranih i paleografski teže odredivih natpisa. No, tu se ponekad i griješilo ili davalo preširoko datiranje. Na mjestima gdje je historijski kontekst bio obilježen manjim brojem poznatih podataka rješenja su bila opterećena upravo takvom oskudnošću. Ne zamjeramo ranijim vremenima i ranijim istraživačima zbog toga. Naprotiv, njihova dostignuća su i dalje životna jer omogućavaju sagledavanje i daljnja proučavanja mlađim generacijama.

Današnje stanje poznavanja srednjovjekovne građe daje dobru polaznu osnovu za potpunu potvrdu, ali i značajno revidiranje historijskog konteksta kod nekih natpisa koje je svojevremeno sistematski sačinio Marko Vego. Isto tako, s obzirom na to da istočna jadranska obala u srednjem vijeku ne primjenjuje tradiciju stalnih nego jednokratnih prezimena, taj zadatak je lakše metodološki definirati pred budućim potragama. Ne možemo na jednokratnim prezimenima graditi historijski kontekst kontinuiranog trajanja, tj. stalnosti, kada prezimena tu poziciju nisu imala u srednjem vijeku.⁴² U našem konkretnom slučaju, ne možemo svakom Dobrašinoviću kojeg pronađemo u historijskim izvorima u različitim vremenskim okvirima i sa raznih mjesta pojavljivanja davati opravdanu vezu sa Vukašinom Dobrašinovićem iz Vrsinja.

Zaključak

Dosadašnji pokušaji određivanja vremena nastanka natpisa na stećku Vukašina Dobrašinovića u Konjskom kod Trebinja nisu bili uvjerljivi. Uočena je pojava da pred brojnim analizama sadržaja natpisa, jezika, pisma ili uopće svih unutrašnjih i vanjskih karakteristika natpisa i stećaka, arhivski pokazatelji mnogima predstavljaju najsigurniji poredbeni korektiv za životnost stećaka i njihova daljnja istraživanja. Zbog takve konstelacije značajna vezivna pretpostavka je da mnogo toga urađenog oko vanjskih karakteristika natpisa, prije svega pisma, nije dobilo zadovoljavajuće standarde prema kojima bi se sigurnije datirali brojni stećci. To je otvoreni i nedovoljno iskorišten istraživački prostor koji je poslije Marka Vega, Šefika Bešlagića i drugih epigrafičara, predstavnika starije generacije i pionira u epigrafici, danas bez nasljednika u Bosni i Hercegovini. Iako ubjedljivo poklapanje imena i prezimena sa natpisa i iz arhivske građe nije konačno rješenje, Vukašin Dobrašinović sa stećka u Konjskom bi mogao biti ista osoba zabilježena aprila 1421. i juna 1428. godine u arhivskim izvorima. Ti podaci su donja granica za određivanje vremena poslije koga je nastao natpis na ovome stećku.

⁴² Uporedi, Куртовић 2009.

Summary

The Dobrašinović Family from Vrsinje (Dating of the Inscription on the Tombstone of Vukašin Dobrašinović from Konjsko near Trebinje)

Previous attempts to determine the dating of the inscription on the tombstone of Vukašin Dobrašinović from Konjsko near Trebinje have not been convincing. It is apparent that through the numerous analyses of the contents, language, script or generally all internal or external characteristics of the tomb inscriptions, archival documents still represent the most reliable comparative corrective for the further study of the medieval Bosnian tombstones – stećci. It can be assumed that a large majority of the completed work on the study of the external characteristics of the tombstone inscriptions, primarily concerning the script, did not reach the satisfying standards by which the numerous stećci would be dated with more certainty. This is an open and insufficiently researched area which, after Marko Vego, Šefik Bešliagić, and other epigraphists, representatives of the old generations and pioneers in epigraphy, still does not have its specialist in modern Bosnia and Herzegovina. Even though the convincing parallel of the name and surname from the tomb inscription and those from the archival sources do not represent the final solution, Vukašin Dobrašinović from the stećak in Konjsko could be the same person recorded in archival documents dating from April 1421 and June 1428. This information is the lowest chronological limit for the determining of the time when the inscription on the tombstone might have originated from.

Literatura

- Bešliagić, Š. 1971, Stećci – kultura i umjetnost, Veselin Masleša, Biblioteka Kulturno nasljeđe, Sarajevo 1971.
- Bešliagić, Š. 1971a, Stećci. Kataloško – topografski pregled, Veselin Masleša, Biblioteka Kulturno nasljeđe, Sarajevo 1971.
- Динић, М. 1967, Хумско-требињска властела, Српска академија наука и уметности, Посебна издања 397, Одељење друштвених наука 54, Београд 1967.
- Korać, J. V. 1966, Trebinje (Istorijski pregled), I Period do dolaska Turaka, Zavičajni muzej Trebinje, 1966.
- Kurtović, E. 2006, Natpis na stećku Vukašina Dobrašinovića u Konjskom kod Trebinja, Istraživanja 1, Radovi Fakulteta humanističkih nauka u Mostaru, Mostar 2006, 43-50.
- Куртовић, Е. 2009, Радосалићи – примјер „једнократних презимена“ средњег вијека, Историјски институт, Студије 2, Београд 2009.
- Ratković, A. 2005, Srednjovjekovno selo – Konjsko, Most XXX/96(185), Mostar 2005.
- Рудић, С. 2006, Властела илирског гробовника, Историјски институт, Посебна издања 52, Београд 2006.
- Стојановић, Љ. 1905, Стари српски записи и натписи, Књига III, Српска краљевска академија, Зборник за историју, језик и књижевност српског народа, Прво одељење, Споменици на српском језику 3, Београд 1905, 25.
- Стојановић, Љ. 1929, Старе српске повеље и писма, I/1, Српска краљевска академија, Зборник за историју, језик и књижевност српског народа, Прво одељење, Споменици на српском језику 19, Београд – Сремски Карловци 1929.
- Tošić, Đ. 1990, Srednjovjekovna župa Trebinje (istorijsko-geografsko-topografski osvrt), Prilozi Instituta za istoriju XXIV/25-26, Sarajevo 1990, 65-101, 83-85.
- Тошић, Ђ. 1998, Требињска област у средњем вијеку, Српска академија наука и уметности, Историјски институт, Посебна издања 30, Београд 1998, 32-34.
- Truhelka, Č. 1895, Starobosanski natpisi, Glasnik Zemaljskog muzeja 7, Sarajevo 1895.
- Vego, M. 1964, Novi i revidirani natpisi iz Hercegovine (nastavak), Glasnik Zemaljskog muzeja (Arheologija) 19, Sarajevo 1964.
- Vego, M. 1964a, Zbornik srednjovjekovnih natpisa Bosne i Hercegovine, Knjiga 3, Zemaljski muzej, Sarajevo 1964.
- Vego, M. 1970, Zbornik srednjovjekovnih natpisa Bosne i Hercegovine, Knjiga 4, Zemaljski muzej, Sarajevo 1970.